

Preken in quarantaine (IV)

Het oude normaal achter je laten

Over ordening en heiliging

Exodus 20

[1] *inventio*: oriëntatie vooraf

[richtlijnen van het RIVM in het alledaagse leven]

Opeens zijn er nu regels en leven we van persconferentie naar persconferentie. Regels en richtlijnen horen bij 'het nieuwe normaal'. Sommigen vinden de regels te slap, anderen lappen de regels aan hun laars en worden dan weer op social media publiekelijk te kijk gezet als a-sociaal.

Wanneer je behoort tot de doelgroep 'kwetsbaren' (zoals ik zelf) houd je bijna angstvallig in de gaten wie de richtlijnen respecteert en wie er gemakkelijk mee omgaat. Je houden aan regels blijkt met solidariteit te maken te hebben. Wie kwetsbaar is, is afhankelijk van anderen. Wanneer de grote groep de regels niet te nauw neemt, dat kan jou dat zomaar een dodelijk virus opleveren.

Opeens word ik blij dat mensen keurig in de rij staan bij de bakker. Ik ben dankbaar dat mensen voor hun eigen streep blijven staan. Opeens houd ik van de rust die het geeft, wanneer zelfs op de anders zo drukke weekmarkt nu een soort serene rust hangt, waarbij iedereen in zijn eigen vakje blijft staan wachten... Zolang anderen zich aan de regels houden, kan ik met mijn kwetsbare gezondheid toch nog relatief normaal meedoen.

Opeens houd ik van ordening en navolging. Opeens vind ik het heel fijn dat de regels nageleefd worden. Want deze regels betekenen dat er meer mensen blijven leven. De regels zijn bedoeld voor het heil van de mensen, en dan vooral ook voor de kwetsbare mensen. Tegelijkertijd ben ik blij dat ik in Nederland leef. Op tv zie ik beelden uit Beiroet, waarbij militairen zijn ingezet om de regels te handhaven; er is een avondklok ingesteld. Er zijn landen waar de privacy ernstig wordt geschaad. Ordening kent ook haar grenzen. In Nederland kennen we de 'intelligente lockdown' en dat is prettig. We houden onze eigen verantwoordelijkheid.

[eigen verantwoordelijkheid in de kerkelijke gemeente]

De erediensten van de kerken blijken niet direct geregeerd te kunnen worden door de minister-president. In één van zijn eerdere persconferenties zei hij wel dat bioscopen en theaters na moeten gaan denken over hoe de 'anderhalve meter' er uit moet gaan zien, maar noemde hij de kerken niet. Er ontstond bijna wat paniek: mogen de kerken niet meer open? Het lijkt er gelukkig meer op dat de regering de grondwet naleeft. In artikel 6 is hier vermeld dat de regering geen regels kan opleggen aan een viering binnen de kerkmuren. Dat geeft ons eigen keuzevrijheid, maar wat ga je dan doen? Zoek je de grenzen van de wet op? Hoe verantwoordelijk ga je handelen? Je beseft dat de regering jouw dienst niet zal en kan verbieden, wanneer je de regels ruim of te ruim interpreteert. Tegelijkertijd voel je de

verantwoordelijkheid voor de gemeente.

[2] reflectie: theologische kernen in en vanuit de tekst

[God stelt zich persoonlijk voor]

Iedere eredienst begint met een groet van God. In Exodus 20 stelt God zich ook gelijk voor aan het volk. God is rechtstreeks aan het woord. Hij spreekt deze keer niet via Mozes, maar direct aan een ieder persoonlijk. *De geboden zijn in enkelvoud geschreven*. Je wordt persoonlijk aangesproken door de Allerhoogste. ‘Ik ben JHWH en Ik ben het die jou heeft bevrijd van de slavernij’. In een artikel van Eep Talstra in *Het goede leven* (van deze maand, zie bijlage) las ik dat de ik-uitspraak van vers 2 in de Joodse traditie geldt als de eerste van de tien woorden. Vers 3 t/m 6 zijn dan de tweede. Het is oppassen geblazen dat we niet alleen de kale tien woorden overhouden: de tien woorden zijn ingebed in het grote verhaal van hoop en bevrijding. God is begonnen aan een waagstuk. Hij bevrijdt een slavenvolk uit Egypte. En Hij spreekt hen ook rechtstreeks aan. Hij stelt zich voor aan hen. Persoonlijk en direct.

Ik moest hierbij denken aan wat Calvijn Gods ‘accomodatio’ heeft genoemd. Er is sprake van een epifanie, het dondert en het bliksemt, het geluid van de ramshoorn klinkt (het lijkt wel Pinksteren hier, de hevige windvlaag uit Handelingen 2 is als het geluid van een ramshoorn) en er komt rook uit de berg. God verschijnt en Hij openbaart zich direct aan ons mensen. Maar dan gaat hij opeens jou persoonlijk in het enkelvoud aanspreken. Hij stelt zich voor. Hij maakt zich bekend in mensentaal. God past zich aan het menselijke begripsniveau aan. Hij komt de mens tegemoet. Je zou kunnen zeggen, Hij buigt zich door zijn knieën en kijkt ons – zoals een vader zijn kleine kind aankijkt- rechtstreeks aan. Hij spreekt ons persoonlijk aan (Beluister ook de fijnzinnige preek van ds. Stelwagen, die op dit punt ingaat). Uit vers 18 en 19 zien we dat het volk letterlijk *terugdeinst*. Ze zeggen tegen Mozes: laat God voortaan maar via u spreken, en niet meer zo rechtstreeks met ons.

[God bevrijdt mensen door ze ingekaderd ruimte te geven]

War Child zegt het zo treffend: *je kunt een kind uit de oorlog halen, maar hoe haal je de oorlog uit een kind?* Hoe worden wij werkelijk bevrijde mensen? Talstra schrijft dat Israël Gods waagstuk is. God heeft mensen weggehaald uit de machtsvanzelsprekendheden van de wereld. ‘Let my people go!’ Maar worden bevrijde mensen ook echt *innerlijk* bevrijde mensen? Désanne van Brederode schrijft in het aprilnummer van *Woord & Dienst*: ‘Wie bevrijd wordt of zich bevrijd weet, moet eerst een gevangene zijn geweest. Een gegijzelde, een slaaf. Soms weet iemand pas nadat hij is bevrijd, dat hij dit was. Jarenlang, misschien wel vanaf zijn geboorte. Niet zelden heeft hij in die tijd geloofd dat hij juist uitzonderlijke vrij was, bijvoorbeeld omdat hij kon doen en laten wat hij wilde en daartoe de middelen had. Naar bevrijding reikhalsde hij niet, het overkwam hem en de eerste tijd was hij niet alleen maar vreugdevol: denk aan de persoon die, op aandringen van een arts, zijn verslaving moest opgeven en daarin weinig meer te kiezen had omdat hij al in een ziekenhuisbed lag. Eenmaal langere tijd ontwend kan zo iemand zeggen dat hij zich nooit eerder zo goed heeft gevoeld.’

Hoe zorg je er voor dat je je ook *innerlijk* vrij gaat voelen? Jonathan Sacks, emeritus opperrabijn van Groot-Brittannië, probeert in zijn vijfdelige serie ‘verbond en dialoog, joodse lezing van de Tora’ de bijbelteksten in een wijder verband van ideeën te plaatsen. Onlangs is ‘Exodus’ als eerste deel van de reeks in het Nederlands vertaald. Sacks spreekt over het risico dat God

¹ Brederode, D. van, ‘Een worsteling’ in: *Woord en Dienst*, april 2020, p.34

genomen heeft. 'Door het scheppen van een mens en door hem te begiftigen met vrijheid, nam God een risico.'² Het verhaal met de mens lijkt een verhaal te worden vol teleurstellingen, waarbij Kain al snel zijn broer Abel doodslaagt. Sacks schrijft dan: 'Het antwoord van de Tora is dat God zijn verwachtingen naar beneden bijstelt en Hij doet dat door een *verbond* te sluiten. Eerst sloot Hij een verbond met Noach, later met Abraham. God geeft de mens als het ware de vrijheid terug binnen de kaders van Zijn verbond met mensen.'

Harald Overeem geeft weer dat God de decaloog begint met een *statement*.³ Vers 3 begint *niet* met een *gebiedende* wijs. Het is een statement van God zelf: wanneer je door hebt dat Ik jouw Bevrijder ben, dan heb je van al die andere goden geen last meer. Het Ik van JHWH is het begin van de decaloog. De decaloog is hierdoor gelijk niet meer een regelement. Het gaat om God Zelf in relatie met ons. God wil ons door zijn regels niet tot slaaf maken, nee, Hij wil ons door Zijn tien woorden *innerlijk bevrijden*.

[Verbond van God met Zijn volk: initiatief van God en menselijke participatie]

Sacks analyseert in het boek Exodus allerlei dubbelverhalen. Wanneer je die goed analyseert, zie je dat ze steeds een gemeenschappelijk kenmerk delen. De eerste keer wordt alles door God alleen gedaan (zo hoefden de Israëlieten niet te vechten tegen de Egyptenaren), bij de tweede keer is er sprake van menselijke participatie (in de strijd tegen de Amalekieten vechten ze zelf ook duidelijk mee). Het Sinaïverbond wordt ook twee keer afgekondigd. De eerste keer door God zelf, zoals hier in Exodus 20, de tweede keer wordt het voorgelezen door Mozes (Exodus 24: 1-11). De menselijke participatie wordt als het ware als een soort tweetrapsraket gelanceerd. Het initiatief ligt bij God zelf, *maar dan voegt hij onze menselijke participatie er aan toe*. Vanuit een ander taalveld gezegd: het verbond is één-zijdig van oorsprong, maar twee-zijdig van strekking.⁴

[vrije samenleving vraagt om een morele inspanning]

Juist in deze coronatijd vallen de verschillen op in de wijze waarop landen met de ziekte omgaan. Sommige landen stellen nauwelijks regels op, waardoor het kwaadaardige virus vrij spel krijgt. Andere, meer hiërarchisch gestructureerde samenlevingen, kiezen voor handhaving van de lockdown-regels met militair machtsvertoon. In Nederland spreken we van een intelligente lockdown, waarbij er nog veel verantwoordelijkheid bij de individuele burger neergelegd wordt.

Sacks ziet het Sinaïverbond als de eerste verklaring van een vrije samenleving. God bevrijdt mensen. *Maar deze vrije samenleving vraagt wel om een morele inspanning*. In de samenleving die God voor ogen heeft met zijn volk Israël is er geen sprake meer van een opdeling tussen vrije mensen en slaven. De Tora hanteert een politiek die niet gebaseerd is op *macht* maar op een *verbond*. De absolute macht wordt toegekend aan God door vrije mensen op basis van een vrijwillige overeenstemming.

Bij het lezen van Sacks moest ik hierbij denken aan onze intelligente lockdown. Er zijn richtlijnen en wij krijgen de vrijheid om hier met een morele inspanning vanuit onze kant op een goede wijze mee om te gaan. Deze richtlijnen van het RIVM zijn geen geboden, geen wet van Meden en Perzen, maar het zijn richtlijnen, waarbij we ruimte krijgen om soms ook met een heleboel creativiteit onze eigen situatie mee in te vullen. Het doel van de richtlijnen is om er voor te zorgen dat er een veilige samenleving ontstaat, waarbij vooral ook de kwetsbare mensen niet ten prooi vallen aan het voor hen vaak dodelijke virus.

² Sacks, J. *Exodus, boek van de bevrijding?*, Middelburg 2019, p. 24

³ Overheem, H., *Exodus, bevrijd om God te dienen*, Zoetermeer 2010, p.63

⁴ Berkhof, H., *Christelijk geloof*, Kampen 2002, p. 231

[interpretatie van richtlijnen]

Allerlei bedrijven, verenigingen, scholen, theaters en kerken worden opgeroepen om alvast aan de slag te gaan met het maken van een creatief plan om de richtlijnen in hun specifieke situatie vorm te geven. Dit inhoudelijke concrete plan wordt niet van bovenaf opgelegd, maar je mag zelf aan de slag met interpretatie van de richtlijnen in jouw specifieke omgeving. In dagblad Trouw lees ik op zaterdag 2 mei een mooi artikel met als titel: 'Blijf thuis is verwarrend in een samenleving die ontwaakt'. Daarin komt wetenschapper Mariëlle Stel aan het woord, die onderzoek doet aan de Universiteit Twente naar de psychologie achter crisiscommunicatie. Over de richtlijn 'blijf zoveel mogelijk thuis', zegt ze: 'Al vanaf het begin interpreteert iedereen die regels op zijn eigen manier'. Het gaat dus om de *interpretatie* van de regels. Deze interpretatie heeft alles te maken met de eigen context en persoonlijke omstandigheden. Het gaat om voortdurend interpreteren van de richtlijnen in de eigen tijd en de eigen context. Hierbij moet ik denken aan wat Sacks schrijft over de interpretatie van de tekst van de Tora. 'De interpretatie van deze tekst is het thema van de voortgaande dialoog, die drieëndertig eeuwen geleden begon op de berg Sinai en tot op vandaag niet is gestopt. Elke eeuw heeft haar commentaren toegevoegd en zo zal onze eeuw het ook doen.' Iedereen wordt uitgenodigd om zijn eigen kanttekeningen er bij te schrijven. Ieder leven is een commentaar op Gods richtlijnen. Gods richtlijnen zijn gegeven voor het dagelijkse concrete leven. In ons eigen leven krijgen ze vorm en heiligen ze ook ons leven.

[stukjes hemel creëren in onze interactie op aarde]

Wat mij trof bij de bestudering van het boek van Sacks is dat de wet er ook blijkt te zijn om 'stukjes hemel te creëren op aarde'. Om eerlijk te zijn was dit voor mij een nieuwe invalshoek van de wet. Ik vermoed dat veel mensen bij het horen van de wet nu niet bepaald gelijk een associatie met 'de hemel op aarde' zullen hebben. Daarom is het wel mooi om juist deze invalshoek te kiezen bij het maken van de preek: God is in de hemel. Wij leven op de aarde. De tien woorden zijn nadrukkelijk ook bedoeld om ons leven te *heiligen*. De Tora is ons gegeven door God zelf om ons te leren hoe we God kunnen eren op aarde. De wet is hierin een middel. Door de bemiddeling van de wet kunnen we als het ware stukjes hemel creëren in onze interacties op aarde.⁵

[heilzame kaders die ruimte en richting geven]

De wet wordt gegeven *midden in de woestijn*. In de woestijn loopt er niet zomaar een weg, laat staan een vangrail. In die uitgestrekte vlakke geeft God opeens heilzame kaders. En deze kaders geven richting. In deze coronatijd klinkt regelmatig de roep om meer duidelijke richtlijnen. Mensen willen ook weten waar ze aan toe zijn in een onzekere tijd, waarbij niemand weet hoe lang we in deze situatie zullen blijven. Mag je alleen voor de hoognodige boodschappen de stad in? Of mag je ook je zomerkleding gaan shoppen? De richtlijnen van de overheid mogen niet te vaag zijn, maar zodra ze concreter worden ingevuld beperken ze onze vrijheid. De richtlijnen worden ook veel herhaald, zodat ze beklijven. 'Blijf zoveel mogelijk thuis.' Dat is de algemene boodschap. En een interpretatie hiervan kan zijn: 'Als het te druk is in de stad, ga je alsnog terug naar huis.' Er worden borden langs de kant van de weg gezet: 'Houd anderhalve meter afstand.' Beter nog: 'Blijf thuis'. De richtlijnen zijn als kaders, die ruimte laten én richting geven én ons aanspreken op onze eigen verantwoordelijkheid.

Hier valt een mooie parallel te maken met de tien woorden. De tien woorden blijven de meest heldere morele gedragscode ter wereld. Herhaling van deze woorden zorgt dat we ze voortdurend als kaders in ons leven blijven herkennen.

[harmonie en orde bewaren en tot stand brengen]

⁵ Sacks, J. *Exodus, boek van de bevrijding*, Middelburg 2019, p. 171

In de formulering van de tien woorden komt tot uitdrukking dat bepaalde handelingen niet juist zijn (steel niet, pleeg geen moord etc.). De tien woorden verwoorden ook de *absolute* grenzen. Ze markeren grenzen en kaders die worden gesteld om de harmonie en orde te bewaren. Zo schept God een nieuwe samenleving midden in de woestijn. Het volk is bevrijd uit Egypte. Het *oude normaal* hebben ze achter zich gelaten. Nu krijgen ze kaders voor het nieuwe normaal van God.

[een nieuwe dag wordt ingevoerd, een dag om te vieren met het gezin]

‘De tijd staat uit’ schrijft Marjolijn van Heemstra in de Trouw van 2 mei: *over een week mogen de kinderen weer naar school. Vreemd genoeg voelde ik bij die aankondiging geen opluchting en zelfs een lichte teleurstelling. Ik denk dat ik langzaam gehecht raak aan deze windstille toestand.* In de woestijntijd van Israël wordt er een nieuwe tijdsbeleving geïntroduceerd door middel van een extra zevende dag. Deze dag is de dag van de bevrijding. Het is een dag die gevierd mag worden met de eigen bekenden uit je eigen sociale netwerk. Je viert deze dag samen met je kinderen, maar ook met goede huisvrienden en gasten die bij jou horen. God heeft ons bevrijd en wij mogen dat vieren samen met ons medemensen. Juist ook in deze coronatijd zijn we aangewezen op de mensen die in ons eigen huis wonen. Dat zijn de mensen, waar we dichterbij mogen komen. *De anderhalve meter hoeft in de eigen thuissituatie niet gehanteerd te worden.* Wel wordt er aandacht gevraagd voor de vreemdeling in de poort. Mensen die niemand hebben, mogen de zevende dag meevieren. In onze tijd voelen alleengaanden zich juist nu veel eenzamer dan ooit. In de kerkelijke gemeente hoor ik verhalen van mensen die oog hebben voor de alleengaanden. Op zondag wordt de ander bijvoorbeeld uitgenodigd om bij hen samen de onlinekerkdienst te vieren of gast aan tafel te zijn.

[3] meditatie: existentiële verificatie voor vandaag

Regels die jou je *vrijheid* terug geven. Dat klinkt tegenstijdig. Kinderen die thuis meeluisteren zullen bij het woord ‘regels’ niet direct een blij gezicht trekken. We hebben als mensen vaak een haat-liefde verhouding met regels. Een te veel aan regels voelt als een inperking van onze vrijheid, maar te weinig regels voelt onveilig. Toen één van onze pleegkinderen net bij ons woonde, zei ze blij ‘hey, nu heb ik eindelijk ook een gezin met regels’. Bij regels maakt het nogal uit *van wie* de regels zijn. Regels opgesteld door een onpersoonlijk ondoorzichtig bureaucratisch systeem waar je geen enkele invloed op kan uitoefenen, ervaar je als frustrerend en onvrij. Maar de regels van je leuke opa en oma tijdens een vakantieweekje vind je totaal niet erg.

De regels uit Exodus 20 zijn de *persoonlijke regels van God*. God stelt zich daarbij persoonlijk aan ons voor. Hij begint niet gelijk met al zijn regels op te noemen. Hij spreekt ons aan in de tweede persoon enkelvoud. *Ja, jij, daar!* Ik zal mij eerst even voorstellen. Mijn Naam is ‘Ik zal er zijn’. Deze God, die verschijnt met een aardbeving, de hemel en de aarde trilt er van, zakt als het ware nu eerst door de knieën om op gelijke hoogte met jou te spreken. Hij zegt: Ik heb je bevrijd. En ik zal er voor jou zijn. Om je vrij te voelen hoef je geen andere goden meer te *pleasen*. Daar heb ik je van verlost en Ik geef je richtlijnen hoe je je nieuwe leven in vrijheid vorm kunt geven.

Geboden zijn een onderdeel van de heiliging van het leven. Het is alsof je in jouw leven een bordje ophangt: ‘In dit huis... zijn we lief voor elkaar.... laten we de ander voorgaan... hebben we God lief boven alles enz.’. Zo wordt ons aardse huis geheiligd en een voorproefje van het huis van God zelf. Door Gods *huisregels* wordt het als het ware al een beetje hemel op aarde.

Richtlijnen blijken opeens een verademing te zijn. Ze zorgen er voor dat we veilig zijn en een goed leven kunnen leiden. Wat kan ik blij worden van de huidige ‘corona-strepen’ op de grond bij de bakker! Daardoor durf ik weer zelf om brood te gaan. Ook de wekelijkse weekmarkt heeft allerlei looproutes en vakjes voor de kramen. Door deze regels kan ik - ondanks mijn kwetsbare gezondheid - toch op de wekelijkse weekmarkt relatief veilig boodschappen doen. En wat een zegen om te leven in een land waar de lockdown niet geregeerd wordt door militair machtsvertoon, maar waarin de richtlijnen gebaseerd zijn op vrijheid in verbondenheid. Tijdens de persconferentie van 6 mei wees de minister-president ons nadrukkelijk op onze eigen verantwoordelijkheid. Hij riep op om elkaar ook aan te spreken hierop. Ik dacht wel even... .durven we anderen eigenlijk nog wel aan te spreken? Wie ben ik om die ander aan te spreken? Hoe heilig ben ik zelf eigenlijk?

De richtlijnen geven richting en er is tegelijkertijd ruimte geboden voor gezonde interpretatie. We worden aangesproken op onze eigen verantwoordelijkheid. Jonathan Sacks schrijft dat ieder leven een commentaar is op Gods richtlijnen. We worden persoonlijk uitgenodigd om onze eigen kanttekeningen er bij te schrijven.

God heeft ons ruimte en verantwoordelijkheid gegeven, maar dat is wel een waagstuk van God. Hij heeft risico genomen. De 16+ jongeren uit de gemeente zijn inmiddels een desillusie rijker door hun werk bij de plaatselijke supermarkt. Soms is het gewoonweg beschamend hoe mensen omgaan met de regels en hierdoor anderen in gevaar brengen. Kans dat u het ook gelezen heeft in de krant of op social media: die Britse wetenschapper, die zelf zoveel betekend heeft voor de Britse lockdownregels, overtrad zijn eigen regels. Zijn fout is helemaal onvergeeflijk omdat hij essentiële regels overtrad om zijn minnares te ontmoeten. Maar als lezer kan het zomaar zo zijn dat je van binnen weet dat jij die persoon had kunnen zijn. Je hebt zelf een onvergeeflijke fout gemaakt, onvergeeflijk voor de ander en ook voor jezelf. En wie kan je van die fout bevrijden? Wie geeft jou dan je innerlijke vrijheid weer terug? ‘Onmogelijk’ fluister je misschien wel bij jezelf van binnen. Je voelt wel aan dat je die innerlijke vrijheid ook niet terug krijgt door de regels af te schaffen. Dat gaat niet werken. En toch... .toch is er de genadige bevrijdende ruimte die God ons schenkt in Zijn Zoon. Jezus is overigens zelf duidelijk over de regels van zijn Vader. Die regels worden niet afgeschaft. Jezus zegt dat Hij niet gekomen is om de regels en richtlijnen van Zijn Vader af te schaffen, maar te vervullen. In Christus is volbracht wat de wet van ons eist, zo zegt de Romeinenbrief, Jezus, Hij is de vervulling van de wet: Hij maakt je werkelijk vrij.

In Jezus is God opnieuw heel dicht bij ons gekomen. Hij is niet alleen heel persoonlijk door zijn knieën gezakt om ons als het ware in de ogen aan te kijken, maar Hij is heel persoonlijk als een kwetsbaar kind ons leven in gekomen. *Ik ben jouw God. Ik wil jouw Bevrijder zijn. Ik bevrijd je. Dat is Mijn naam.* Jezus. Al die richtlijnen navolgen lukt ons maar half, maar Hem navolgen, dat mogen we iedere dag leren met vallen en opstaan. Jezus navolgen geeft richting aan ons leven. We zijn niet alleen uit Egypte gehaald, we worden door Hem ook bevrijd van het Egypte in ons. We krijgen onze innerlijke vrijheid terug. Door Jezus na te volgen begint het leven in vrijheid nu al. Door Zijn Geest mogen we nu al leren wat het betekent om als vrij mens te leven zijn voor Gods aangezicht. Door Zijn Geest mogen we iedere dag opnieuw leren een heilig leven te leiden. Door Hem kunnen we opnieuw Gods wegen bewandelen.

[4] *praedicatio*: met het oog op de eredienst

[aansluiten bij de ervaring van het volgen van nieuwe richtlijnen]

In de verkondiging kan er aangesloten worden bij de collectieve ervaring van de hoorders dat er *opeens geleefd moet worden volgens nieuwe richtlijnen*. Aan den lijve voel je wat nieuwe richtlijnen voor impact hebben op je bestaan. Tegelijkertijd zal iedereen ook het belang ervaren van de richtlijnen. De richtlijnen zijn bestemd om te komen tot een heilzame samenleving. *Door ons aan de richtlijnen te houden, kunnen ook de kwetsbaren gezond en in leven blijven*. Er staat dus ook iets groots op het spel! Het veronachtzamen van de richtlijnen kan de dood van de ander of van jezelf betekenen.

[Persoonlijk aangesproken worden]

De tien woorden worden persoonlijk door God aan ons mensen gegeven. God verschijnt hier op de berg Sinai. Hij openbaart zich aan ons persoonlijk. Hij stelt zich voor, noemt Zijn naam, en spreekt ons persoonlijk in enkelvoud aan. In de verkondiging kan hierbij het begrip *accommodatio* worden verwerkt (zonder het woord per sé te hoeven noemen): God zoekt ons echt op in de situatie waar wij ons bevinden. Hij komt ons heel dichtbij in de woestijn van ons bestaan, waar we alle richting kwijt zijn. Hij wil ons ook innerlijk bevrijden. Hij kent ons. Hij weet wie we zijn. Zo is Hij ons ook nabij gekomen in Christus. Hij past zich zo aan, dat Hij ons aanspreekt door de ogen van een kind, een pasgeboren kind zelfs, geboren midden in onze wereld. Terwijl ik dit opschrijf, moet ik opeens denken aan onze eigen koning Willem Alexander en onze koningin Maxima. Zij breken opeens in op laptops van mensen die met elkaar aan het beeldbellen zijn over alledaagse onderwerpen. En opeens spreekt dan de koning mee in je digitale groepsgesprek. Spreekt hij onze taal. Zo dichtbij.

God gaat het verbond met ons heel persoonlijk aan. Hij neemt het initiatief, maar Hij vraagt wel onze *participatie*. Hij geeft ons richtlijnen. Deze richtlijnen zijn niet bedoeld om ons opnieuw in slavernij te brengen, maar Hij geeft deze regels juist om ons juist bevrijden. Het zijn regels die er voor bedoeld zijn om ons de vrijheid terug te geven. Sterker nog: de richtlijnen zijn bedoeld om als het ware al een stukje hemel op aarde te kunnen creëren. De hemel is de woonplaats van God. God geeft ons als het ware zijn eigen huisregels mee voor de reis onderweg naar het beloofde land.

God geeft ons tegelijkertijd ook de ruimte en de verantwoordelijkheid om de regels zelf te interpreteren. Het zijn richtlijnen en kaders bedoeld om goed met elkaar samen te leven én om ons leven in alle dankbaarheid te leven voor de vrijheid die ons door God gegeven is. Ons leven mag een eigen heilige interpretatie zijn van de tien woorden van God.

[Kinderen luisteren mee]

Waar in een groot aantal gemeenten normaal gesproken de jonge kinderen naar kindernevendiensten gaan, zitten ze nu samen met hun ouders thuis– soms nog in hun pyjama – mee te luisteren met de kerkdiensten. Soms hebben ze al via de kindernevendienst een filmpje gezien over het Bijbelgedeelte. De *vertelhetmaar methode* zet iedere week een filmpje klaar op hun website. Ook zonder abonnement kan alles tijdens deze periode gratis gebruikt worden inclusief filmpjes en verwerkingsmaterialen: zie <https://vertelhetmaar.nl/actueel/corona-crisis-en-vertel-het-maar/> Eén van de verwerkingsmaterialen voor deze zondag is het maken van een richtingaanwijzer.

[aansluiten bij de leefwereld van jongeren]

Uit een workshop van Nelleke Plomp tijdens het preekfestival heb ik onthouden dat het van belang is om voorbeelden van jongeren in de preek te verwerken vanuit hun perspectief. Het is belangrijk om in de onlinediensten hen ook voor ogen te houden. Zij luisteren vaak al ontbijtend mee met de dienst in de huiskamer van hun ouders. In een Skype-meeting met de 16+ jongeren uit de gemeente sprak ik onder meer over de RIVM richtlijnen. Door hun werk bij de plaatselijke supermarkt ervaren ze aan den lijve dat mensen het echt heel moeilijk vinden om zich gewoon

aan de regels te houden. Ze zijn een desillusie rijker. Hun ongecensureerde antwoord leek wel op een moderne vertaling van het antwoord op zondag 2, vraag 5 uit de Heidelberger. De richtlijnen die bedoeld zijn om met elkaar gezond te kunnen blijven, blijken in de praktijk van alledag niet zomaar opgevolgd te worden met alle mogelijke gevolgen van dien.

[missionair preken]

Inmiddels wordt mij duidelijk dat heel veel dorpelingen door hebben dat kerkdiensten online beluisterd kunnen worden. En tot mijn verrassing luisteren meer mensen mee dan verwacht. Een aantal van hen reageert na afloop op de inhoud van de preek via een whatsapp bericht op ze spreken mij aan op straat. In het taalgebruik is het daarom van belang om veel kennis niet zomaar als bekend te veronderstellen.

[Lezing Nieuwe Testament]

Een lezing uit het Nieuwe Testament zou Mattheus 5: 17 kunnen zijn, waarbij Jezus zelf aangeeft dat hij de wet niet af wil schaffen. De richtlijnen blijven overeind staan. Wel is hij gekomen om ze in vervulling te brengen. Tom Wright geeft aan dat dit de echte revolutie is. Door Jezus wordt het mogelijk om voor Israël - en tevens voor de hele wereld - om Gods verbond werkelijkheid te laten worden in henzelf.⁶ Het volgen van de wet is het navolgen van Jezus zelf. In Jezus is God opnieuw heel dichtbij gekomen. God heeft zich opnieuw aan ons geopenbaard, maar nu in Zijn Zoon. Jezus spreekt ons opnieuw aan in de tweede persoon enkelvoud. 'Ik wil jouw bevrijder zijn. Ik bevrijd je. Dat is Mijn Naam. Volg Mij!' Een lezing uit het Nieuwe Testament kan ook Romeinen 8 zijn. Het is Pasen geweest en het Pinksterfeest staat voor de deur. De wet is vervuld door Christus. Door Christus wordt in ons volbracht wat de wet van ons eist (Romeinen 8: 4) en door het ontvangen van de Geest hoeven we niet meer in als slaven in angst te leven (Romeinen 8: 15).

Een paar suggesties voor liederen:

Psalmen

Psalm 81 ('Ik ben Hij DIE is: God wil Ik u wezen. Uit de duisternis van de slavernij maakte Ik u vrij: hebt gij nog te vrezen')

Psalm 111 (vers 5: 'Zijn volk heeft Hij voorgoed bevrijd en zijn verbond staat voor altijd')

Psalm 119 ('de wet, O Heer, die Gij aan mij beveelt is als een lied mij, als een spel van snaren, dat in den vreemde troostend mij omspeelt')

Gezangen en liederen

Lied 310 NLB 'Eén is de Heer, de God der goden'

Gezang 243 (LvdK) (verbinding Sinaï en Pinksteren)

Lied 8383: 3 NLB/Gezang 481: 3 LvdK

Lied 260 Evangelische Liedbundel/ lied 497 Hemelhoog 'Wij kiezen voor de vrijheid'

Lied 241 ELB 'Wees stil voor het aangezicht van God/ Be still for the presence of the Lord'

Lied 420: 2 Hemelhoog 'Heer, leer mij uw weg, die zuiver is en goed...'

Lied 460 Hemelhoog 'Ik zal er zijn'

Kinderlied

Lied dat opgegeven is op de website van 'Vertel het Maar' is het lied 'Hou je aan de regels', Oke4 kids: https://www.youtube.com/watch?v=OiYLjrUGG_E

Ds. Marjan Riedijk, Zonnemaire

⁶ Wright, T., *Matteüs voor iedereen*, deel 1, p. 55